

Een nieuw stukje in de puzzel

Bijdrage in de reeks over predatie door steenmarters

Ronald van Harxen & Pascal Stroeken

Er zijn veel onderzoekers die melding maken van predatie van steenuilnesten door Steenmarters (voor een recent overzicht zie Blanke 2005). Zelden echter kan predatie bewezen worden. Meestal blijft het bij vermoedens, al dan niet geschraagd door "circumstantial evidence". Terecht merkt Blanke (2005) dan ook op niet te snel te concluderen dat predatie door een marter de oorzaak is van het mislukken. In de gegevens uit de Zuidoost-Achterhoek die wij voor eerder genoemd overzicht aanleverden maakten we melding van een nestplaats waar al 3 jaar achtereenvolgend het nest mislukte met marterpredatie als mogelijke oorzaak. Direct bewijs daarvoor hadden we niet. Afgelopen wintercontrole (25 februari 2006) kregen we door toeval een nieuw stukje van de puzzel in handen: aanwezigheid op de plaats van het misdrijf!

Maar eerst terug naar 2002, het eerste jaar van de 4 achtereenvolgende, waarin het nest mislukte. Bij de controle op 27 april lagen er 2 eieren in de kast, waarvan er één abnormale afmetingen vertoonde (57,97 x 41,94 mm en een gewicht van maar liefst 52,5 gram). Formaat kippenei dus. In eerste instantie gingen de gedachten uit naar een abnormaal groot steenuilenei geproduceerd door een vrouwtje in de nadagen van haar carrière. Ze zat er immers, scheefgezakt, op te broeden. Ze was de oudste uil in de populatie met een minimale leeftijd van 15 kalenderjaren (zie Stroeken & van Harxen 2003). Het is van meerdere vogels (o.a. kippen) bekend dat de vrouwtjes op het eind van hun leven soms abnormaal gevormde eieren leggen. Ook het andere ei had een onregelmatige vorm en een glazige kleur. In de jaren daarvoor had ze al eerder in vorm afwijkende eieren gelegd. Maar toch, zo'n groot ei uit zo'n klein uiltje? We konden ons de "barensweeën" bij het leggen van dit enorme ei voorstellen. Nader onderzoek na het seizoen door o.a. Peter Beersma wees uit dat het vermoedelijk om een eendenei betrof. Minuscule gaatjes (tandaafdrukken) op de eischaal wezen in de richting van een marterachtige die het ei in de kast gebracht had. We hebben ook nog even aan een grap van de boer gedacht, maar die ontkende in alle toonaarden. Het was het laatste jaar waarin we het "olde wief" (zo waren we haar inmiddels gaan noemen) aantreffen.

Foto 1. Het reuzenei van "t olde wief" in 2002

In 2003 zat er bij de controle op 1 maart een nieuw vrouwtje in de kast. Op 26 april broedde ze op 5 eieren, maar bij de tweede controle op 23 mei lagen er 3 (ongeveer 5 dagen oude) dode jongen met afgebeten koppen in de kast temidden van enkele pooiresten. Het vrouwtje was in geen velden of wegen te zien. Mislukt dus, met predatie als mogelijke oorzaak was de conclusie.

Foto 2. De dode jongen in 2003

Het jaar daarop (2004) zat hetzelfde vrouwtje op 1 mei opnieuw op 5 eieren te broeden. Ook bij de wintercontrole op 28 maart hadden we haar al aangetroffen. Toen we terugkwamen om het uitkomstsucces vast te stellen bleek het legsel verlaten. In de kast lag nog één niet uitgekomen ei en uit de kleine restanten van eischaal dachten we te mogen concluderen dat tenminste één van de andere eieren (maar waarschijnlijk meerdere) wel uitgekomen waren, maar dat de jongen verdwenen (opgegeten?) waren. Krab- en bijtsporen rond de invliegopening wezen andermaal in de richting van predatie. Bewijs ontbrak.

Foto 3. Krab- en bijtsporen in 2004

In 2005 troffen we op 7 mei opnieuw hetzelfde vrouwtje als in 2003 en 2004. Nu broedde ze op 4 eieren. Bij de controle op 21 mei lagen de 4 (koude) eieren alleen in de kast, het vrouwtje was niet aanwezig. Ook bij nacontrole op 18 juni alleen 4 verlaten koude eieren. Andermaal mislukt dus, inmiddels voor het vierde achtereenvolgende jaar. De enige aanwijzing voor de oorzaak kwam van de boer die wist te vertellen dat hij in het voorjaar, wakker geworden door lawaai boven de slaapkamer, een steenmarter had gezien die over de nok van het dak liep. Met zijn snuit tilde bij de bovenste rij pannen op, op zoek naar de mussen die daar nestelden. In één keer had hij een verklaring waarom er toch altijd pannen uit de bovenste rij los lagen en zelfs naar beneden waren gezakt! Het terugleggen van de pannen bood slechts korte tijd soelaas, enige tijd later lagen er opnieuw pannen uit de bovenste rij los.

Foto 4. Vershoven dakpannen in 2005

Er was dus duidelijk een steenmarter op het erf aanwezig, waarschijnlijk al meerdere jaren. Aan de legpuzzel van de bewijsvoering dat de marter verantwoordelijk was voor de predatie van de steenuilnesten werd opnieuw een stukje toegevoegd.

Het (voorlopig?) laatste stuk van de puzzel werd op zaterdag 25 februari van dit jaar verkregen. Bij de controle bleek er zich achterin de kast in een plaats van een bundel veren een bos haren te bevinden, overduidelijk toebehorend aan een ... steenmarter. Door het deksel enkele centimeters op te tillen konden we het beest dat zich vrij rustig gedroeg en zeker niet in paniek was, goed observeren.

Foto 5. Controle van de kast in 2006

Hij liep wat heen er weer, ging weer achterin liggen en trok en duwde aan de doek die in de invliegopening gepropt was. Enkele malen keken wij de marter op slechts enkele centimeters afstand recht in de ogen. Het was duidelijk nu. De steenmarter had bezit genomen van de kast. De kleine invliegopening (6,5 cm doorsnede) was blijkbaar geen probleem en ook het tussenschotje vormde blijkbaar geen hindernis van belang. Voorin, net achter het tussenschot, had de marter een latrine ingericht waarin enkele uitwerpselen lagen.

Foto 6. Uitwerpselen van Steenmarter in 2006

Omdat we de kast graag weer aan de steenuilen ter beschikking wilden stellen besloten we de steenmarter er op een rustige

manier uit te jagen in de wetenschap dat steenmarters in hun territorium over vele schuilplaatsen beschikken en ongetwijfeld een andere plek had om te verblijven. Met de fotocamera's in de aanslag werd de doek uit de invliegopening gehaald en tilde Pascal het deksel een eindje op. Het duurde heel even en de snuit van de marter verscheen in de invliegopening. Net op dat moment drukte Ronald de foto af, precies op tijd. Twee tellen later plofte de marter na een sprong van 4 meter net voor Ronalds voeten op de grond om zich vervolgens zigzaggend tussen het struikgewas uit de voeten te maken.

Natuurlijk vormt bovenstaande geen bewijs voor de predatie van de nesten in de afgelopen

Foto: 7 en 8 (uitsnede) De Steenmarter steekt zijn kop uit de kast en springt 2 tellen later uit de boom.

vier jaren. Alleen een "heterdaadje" levert onomstotelijk bewijs. De waarschijnlijkheid ervan is echter wel fors toegenomen. Behalve de aanwezigheid op het erf is nu ook duidelijk dat de steenmarter in de kast kan komen en dat ook daadwerkelijk doet.

Literatuur

Blanke, E., 2005, Steenuilen en Steenmarters: een probleem? (2), STONE, Athene 10

Stroeken P. & R. van Harxen, 2003, Steenuil bereikt leeftijd van 15 jaar, STONE, Athene 8

foto's: Ronald van Harxen